

Մոնա Մարգարյան

*ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հսկակոռուպցիոն կոմիտեում
մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության
վարչության դատախազ,
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ*

**ԱՊԱՑՈՒՅՑՆԵՐԻ ԿԵՂԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ՕՐԵՆՍԳՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ ՈՒ ՉԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԵՎ
ԴՐԱ ԿԻՐԱՌԵԼԻՈՒԹՅԱՆԸ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՈՐՈՇ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ¹**

Համառոտագիր

Հոդվածը վերաբերում է ՀՀ նախկին և գործող քրեական օրենսգրքերի այն հոդվածների վերլուծությանը, որոնք քրեական պատասխանատվություն են նախատեսում քաղաքացիական, վարչական կամ քրեական գործով կամ վարչական վարույթով ապացույց կեղծելու համար: Հոդվածը, մասնավորապես, ուղղված է ապացույց կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն սահմանող օրենսդրության ծագման և դրա զարգացման պատմության ուսումնասիրմանը, հանցատեսակի քրեականացմանն ուղղված օրենսդրության պատմական զարգացումների ընթացքում հանցատեսակի կիրառման հարցում առաջ եկած հիմնախնդիրների հետազոտմանն ու վերլուծությանը, դրա կիրառման առնչությամբ առկա հակասական մոտեցումների ուսումնասիրությանը: Ապացույցներ, բացատրություններ կամ դատավարական փաստաթղթեր, կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալներ, կամ առարկաներ կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը, կամ կեղծ ապացույցներ ներկայացնելը որպես նոր խմբագրությամբ գործող հանցատեսակ հանդիսանում է նորույթ, ունի կիրառման ոչ այնքան հարուստ պրակտիկ փորձ, լի է տարաբնույթ խնդրահարույց ձևակերպումներով, որոնք հեղինակի կողմից վեր են հանվել և հետազոտվել, ինչի արդյունքում հեղինակը հանդես է եկել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածում օրենսդրական փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ առաջարկություններով:

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 31.08.2023թ., գրախոսվել է 10.11.2023թ.:

Հիմնաբառեր- ապացույց կեղծել, ապացույց կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն, քաղաքացիական, վարչական կամ քրեական գործով, վարչական վարույթով ապացույց, բացատրություններ, դատավարական փաստաթղթեր, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալներ կամ առարկաներ:

Ներածություն

Ապացույց կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող իրավանորմերի վերլուծությունը ներկայումս ունի կարևոր նշանակություն՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ապացույց կեղծելու հանցակազմի քրեականացման և դրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքում նախատեսվելուց ի վեր դրա կիրառելիությանն առնչվող բազմաթիվ խնդիրներ են առաջ եկել:

Բանն այն է, որ ապացույց կեղծելու՝ որպես հանցատեսակի կիրառման պրակտիկան, որին հարկ ենք համարում անդրադառնալ ստորև, անհերքելիորեն վկայում է այն մասին, որ քննարկվող հոդվածով նախաձեռնված քրեական վարույթների մեծամասնության շրջանակներում իրականացված նախաքննության ընթացքում վարույթն իրականացնող մարմինը շատ հաճախ եկել է եզրակացության առ այն, որ այն «դատական հեռանկարից» գուրկ է:

Նշվածը պայմանավորված է ինչպես ապացույց կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող նորմերում տեղ գտած խնդրահարույց ձևակերպումներով, այնպես էլ անձանց կողմից կատարված արարքը քննարկվող հանցակազմով որակելիս քրեական պատասխանատվություն նախատեսող այլ հանցատեսակներից տարանջատելու շուրջ առաջ եկած իրավական վեճերով:

Սույն հոդվածում հարկ ենք համարում վերլուծության ենթարկել իրավակիրառ պրակտիկայում ի հայտ եկած վերոնշյալ խնդիրները երկու ուղղություններով:

Նախևառաջ, հոդվածի շրջանակներում անհրաժեշտ է հետազոտական վերլուծության ենթարկել այն թեզը, թե ինչով է պայմանավորված եղել օրենսդրի կողմից ապացույց կեղծելու հանցատեսակի քրեականացման անհրաժեշտությունը, ինչպիսի խնդիրների առաջացումը կանխելու, դրանք լուծելու նպատակ է հետապնդել օրենսդիրը քննարկվող հանցակազմով նախատեսված արարքի կամ արարքների նկատմամբ պետության կողմից վարվող քրեական քաղաքականության մեջ փոփոխություններ կատարելիս:

Այլ կերպ՝ սույն հոդվածում քննարկման առարկա է հանդիսանում ապացույց կեղծելու հանցատեսակի՝ ՀՀ օրենսդրական համակարգում ներդրման պատմության ուսումնասիրությունը:

Այնուհետև, սույն հոդվածի շրջանակներում համակարգային վերլուծության է ենթարկվել 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ քրեական օրենսգրք) ներկայումս գործող խմբագրությամբ

479-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործության հանցակազմը, ինչի արդյունքում վեր են հանվել դրա կիրառմանն առնչվող մի շարք հիմնախնդիրներ:

Հարկ ենք համարում ընդգծել, որ սույն հոդվածի շրջանակներում կատարված ուսումնասիրության արդյունքում փորձ է կատարվել որոշակիորեն համակարգել քննարկվող հանցատեսակին վերաբերող խնդրահարույց ձևակերպումները, ինչի հեռանկարային արդյունքը կարող է լինել դրանում համապատասխան փոփոխություններ կատարելու և ուղղված օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալու համար պարարտ հող նախապատրաստելը:

1. Ապացույցների կեղծման համար քրեական պատասխանատվության վերաբերյալ օրենսդրության ծագումն ու զարգացումը

Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 8-րդ հոդվածի համաձայն՝ *«Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի սահմանադրությամբ կամ օրենքով իրեն տրված հիմնական իրավունքները ոտնահարելու դեպքում իրավասու ազգային դատարանների միջոցով արդյունավետ վերականգնելու այդ իրավունքները»*:²

ՀՀ սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ *«Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք»*:³

ՀՀ սահմանադրությունն ամրագրում է նաև իրավական պետության հիմնաքար հանդիսացող այն դրույթը, համաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան: Արդարադատության իրականացմանը որևէ միջամտություն արգելվում է: Այսինքն՝ պետական իշխանության մարմիններից հենց դատարանն է, որն իր գործունեությամբ ապահովում է անհատի, հասարակության, պետության շահերի պաշտպանությունը հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում՝ սահմանադրական, քրեական, վարչական, քաղաքացիական, սնանկության գործերով արդարադատության իրականացման միջոցով:

Յուրաքանչյուր գործով դատարանի կողմից արդարադատության իրականացման նպատակն օրինական, հիմնավորված, պատճառաբանված և արդարացի դատական ակտ կայացնելն է, դատական ակտ, որում դատարանի հետևությունները հիմնված կլինեն պատշաճ ընթացակարգով հավաքված, ստուգված և դատարանի կողմից գնահատված ապացույցների վրա: Այսինքն՝ արդարադատություն իրականացնել առանց ապացուցման գործընթացի ան-

² Տե՛ս, «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր», հոդված 8-րդ, 1948թ. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=1896>:

³ Տե՛ս, ՀՀ Սահմանադրություն, 2015 թվականի փոփոխություններ, 61-րդ հոդված <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=102510>:

հնար է: Հետևաբար՝ յուրաքանչյուր ոտնձգություն, որն ուղղված կլինի ապացուցման գործընթացին, խոչընդոտ կատեղծի օբյեկտիվ ճշմարտության բացահայտման համար, ոչ միայն կասկածի տակ կղնի տվյալ գործով կայացված դատական ակտի օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը, այլ նաև կվնասի արդարադատության շահն իր ամբողջության մեջ: Այդ պատճառով է, որ արդարադատության դեմ ուղղված հանցագործությունների դեմ պայքարը յուրաքանչյուր իրավական պետության կարևորագույն խնդիրն է, և պետության համապատասխան արձագանքն է քրեական օրենքի հատուկ մասի ինքնուրույն գլխում հիշյալ բնույթի հանցագործությունների ամրագրումը:

Արդարադատության անխոչընդոտ և պատշաճ իրականացման համար որպես յուրատիպ երաշխիք կարելի է ընդգծել 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքում (այսուհետ նաև՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգիրք) որպես արդարադատության դեմ ուղղված ինքնուրույն՝ ապացույցները կեղծելու հանցակազմի նախատեսումը: Հարկ է նշել, որ սույն հանցակազմը ՀՀ իրավական համակարգին մինչ 2003 թվականն անծանոթ է եղել, քանի որ ՀԽՍՀ 1961 թվականի քրեական օրենսգրքով ապացույցներ կեղծելու հանցակազմ նախատեսված չի եղել: Սակայն նշված օրենսգիրքը նախատեսել է արդարադատության դեմ ուղղված այնպիսի հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվություն, ինչպիսիք են ակնհայտ անմեղ անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկելը, ակնհայտ սուտ մատնությունը և ակնհայտ սուտ ցուցմունք տալը, և որպես այդ հանցագործությունների ծանրացնող հանգամանք՝ նախատեսված է եղել վերոհիշյալ հանցավոր արարքների կատարումը՝ գույքորդված արհեստականորեն մեղադրանքի ապացույցներ ստեղծելով: Այսինքն՝ մինչև 2003 թվականը գործող քրեական օրենսգիրքը քննարկվող արարքի քրեականացման հարցը, ըստ էության, լուծվել է՝ մի շարք արարքների համար այնպիսի ծանրացնող հանգամանք նախատեսելով, որը կարելի է դիտարկել որպես ապացույց կեղծելու հանցագործության յուրօրինակ դրսևորում՝ հաշվի առնելով, որ արհեստականորեն մեղադրանքի ապացույց ստեղծելը որոշ չափով նույնիսկ նույնանում է ապացույց կեղծելու հանցակազմի հետ:

Հատկանշական է նաև, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքը, ապացույց կեղծելը (479-րդ հոդված) նախատեսելով որպես առանձին հանցակազմ, արհեստականորեն մեղադրանքի ապացույցներ ստեղծելը որպես ծանրացնող հանգամանք նախատեսում է նաև արդարադատության դեմ ուղղված մի շարք այլ հանցագործությունների դիսպոզիցիաներում, ինչը իրավակիրառ պրակտիկայում խնդիրներ է առաջ բերում արարքի որակման առումով, ինչն առանձին քննարկման առարկա է:

Ինչպես արդեն նշվեց՝ ապացույց կեղծելու հանցակազմը՝ որպես արդարադատության դեմ ուղղված հանցագործություն, նախատեսվել է 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքում: Օրենսգրքի ընդունման

պահին նշյալ հանցագործության համար քրեական պատասխանատվություն սահմանող հոդվածն ունեցել է հետևյալ խմբագրությունը.

«1. **Քաղաքացիական գործով** սպացույցներ կեղծելը գործին մասնակցող անձի կամ նրա ներկայացուցչի կողմից պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի երեքհարյուրապատիկից հինգհարյուրապատիկի չափով, կամ ուղղիչ աշխատանքներով՝ մեկից երկու տարի ժամկետով, կամ կալանքով՝ մեկից երկու ամիս ժամկետով:

2. **Քրեական գործով** սպացույցներ կեղծելը հետաքննություն կատարող անձի, քննիչի, դատախազի կամ պաշտպանի կողմից պատժվում է ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով կամ առանց դրա:

3. Սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասում նշված անձանց կողմից քրեական գործով սպացույցներ կեղծելը, որը՝

1) կատարվել է ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով,

2) անզգուշությամբ առաջացրել է ծանր հետևանքներ՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ երեքից յոթ տարի ժամկետով՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով կամ առանց դրա:⁴»

Նախ, ինչպես կարելի է նկատել, հետագա օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում շտկվել են քննարկվող հանցագործության նախնական տեքստում առկա որոշ վրիպակներ, մասնավորապես, հոդվածից հանվել է դրա 3-րդ մասում առկա «առաջին կամ» բառակապակցությունը, քանի որ քրեական գործով սպացույցները կեղծելու հանցակազմի սուբյեկտ չեն կարող լինել **քաղաքացիական գործով** մասնակցող անձինք և նրանց ներկայացուցիչները: Սակայն, հետագա օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում քննարկվող հանցակազմում կատարվել է նշանակալի փոփոխություն, այն է՝ 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ի ՀՕ-147-Ն օրենքով ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 349-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանվել է քրեական պատասխանատվություն ոչ միայն քաղաքացիական, այլ նաև վարչական դատավարության գործով գործին մասնակցող անձի կամ նրա ներկայացուցչի կողմից սպացույցներ կեղծելու համար, ինչը, կարծում ենք, առանցքային նշանակություն ունեցող փոփոխություն է, քանի որ սպացույցների կեղծումը վարչական դատավարության շրջանակներում, նախնառաջ, ունի նույնքան հանրային վտանգավորություն, որքան քաղաքացիական գործերով սպացույց կեղծելը:

Ինչպես ժամանակին նշել է Տ. Մ. Յաբլոնկովը, երբ մի կողմից գործ ունենք

⁴ Տե՛ս, ՀՀ քրեական օրենսգրքը, 2003թ., <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=69646>:

հանրային իշխանության մարմինների հետ, և դատարանին վերապահված չէ ակտիվ դերակատարություն, ապա հաճախ վճիռը կայացվում է այն կողմի օգտին, որը գործը առավել խելամիտ է վարում, իսկ ոչ փորձառու կողմը, չներկայացնելով անհրաժեշտ ապացույցները և չկարողանալով հիմնավորել իր պահանջները, հայտնվում է անբարենպաստ վիճակում:⁵

Եվ այդպիսի անբարենպաստ իրավիճակում հայտնվելու արդյունքում է, որ տեսականորեն հնարավոր են իրավիճակներ, երբ դատավարության մասնակիցները փորձում են դիմել ոչ օրինական միջոցներով իրենց շահերի պաշտպանությանը: Այդ իսկ պատճառով վարչական դատավարության ընթացքում դրա մասնակիցների կողմից ապացույցներ կեղծելուն ուղղված արարքի քրեականացումը լիովին արդարացված է:

Հարկ է նշել նաև, որ քննարկման առարկա հանցակազմի կիրարկման պատմության ընթացքում նաև վիճարկվել է դրա սահմանադրականության հարցը:

Մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրական դատարանին ուղղված իր դիմումում ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 349-րդ հոդվածի ենթադրյալ հակասահմանադրականությունը վիճարկելիս դիմողը նշել է. «(...) *դիտարկվող հոդվածը կարող էր ունենալ նաև 4-րդ մաս, որով պարզաբանված կլիներ «կեղծել» կամ «ապացույց կեղծել» հասկացությունները, ինչը կբացատրեր հոդվածի իմաստի տարածական մեկնաբանումը: Մասնավորապես, ըստ դիմողի, իրավակիրառ պրակտիկայում հոդվածի տարածական մեկնաբանման շրջանակներում ապացույցի կեղծում է համարվել նաև ցուցմունք տվող վկային ուղղորդելը, մինչդեռ, դիմողի կարծիքով, վկայի ցուցմունքը հետաքննության և նախաքննության ընթացքում առարկայացվում է օրենքով նախատեսված կարգով կազմված արձանագրությամբ, հետևաբար՝ կեղծվել կարող է վկայի ցուցմունքի արձանագրությունը:»⁶*

ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, քննարկման առարկա դարձնելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 349-րդ հոդվածի ենթադրյալ հակասահմանադրականության հարցը, գտել է, որ «(...) *դիմողը, ըստ էության, բարձրացնում է վիճարկվող դրույթում «ապացույցներ կեղծել» եզրույթի սահմանման օրենսդրական ամրագրման անհրաժեշտության հարց:*

Օրենսդիրը, չամրագրելով «ապացույցներ կեղծել» եզրույթի սահմանումը, որոշակի հայեցողություն է տվել համապատասխան իրավասությանը օժտված իրավակիրառողին՝ կոնկրետ դեպքում որոշելու, թե ինչ է նշանակում ապացույցներ կեղծել, քանի որ եզրույթի հստակ սահմանման առկայության պարագայում հնարավոր են դեպքեր, որոնք դուրս կմնան դրա բովանդակային սահմաններից:

Վերոգրյալը հաստատվում է նաև ՄԻԵԴ-ի նախադեպային իրավունքով: Այսպես, օրինակ, 2004թ. դեկտեմբերի 21-ի՝ «Բուսույոկն ընդդեմ Մոլդովայի» (Busuioc

⁵ Ст'ю Яблочков Т. М., Учебник русского гражданского судопроизводства, Ярославль, 1910, էջ 326:

⁶ Ст'ю, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 19 սեպտեմբերի 2017թ. ՄԳՈ-1377 որոշումը, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=116052>:

v. Moldova) վճռում ՄԻԵԳ-ի կողմից արձանագրվել է, որ թեև օրենքում որոշակիությունը մեծապես ցանկալի է, սակայն դա կարող է հանգեցնել չստիպարանց կոշտության, և օրենքը պետք է կարողանա հարմարվել փոփոխվող հանգամանքներին, հետևաբար շատ օրենքներ անխուսափելիորեն ձևակերպվում են այնպիսի հասկացություններով, որոնք քիչ թե շատ անորոշ են, և որոնց մեկնաբանությունը և կիրառումը պրակտիկայի խնդիր է:»⁷

Վերլուծության ենթարկելով ՀՀ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումն առ այն, որ «սպացույցներ կեղծել» եզրույթի սահմանման չամբագրումը իրավակիրառողին որոշակի հայեցողություն է տվել այն կոնկրետ իրավիճակում գնահատելու այնուամենայնիվ, կարծում ենք, որ գործող խմբագրությամբ քննարկվող նորմում հանցագործության օբյեկտիվ կողմի դրսևորումների հստակեցումն արդարացված է և նաև անհրաժեշտ, հատկապես արարքի կատարման ավարտի հարցը քննարկելիս:

Անդրադառնալով սպացույց կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող՝ 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածին՝ պետք է նշել, որ այն էականորեն տարբերվում է ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 349-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցագործության դիսպոզիցիայից: Գործող իրավանորմն ընդլայնել է ոչ միայն հանցագործության առարկան և սուբյեկտների շրջանակը, այլ նաև կոնկրետ շարադրվելով՝ հստակեցվել են հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի դրսևորումները՝ առավել լայն պաշտպանության տակ վերցնելով արդարադատության իրականացման տարբեր ուղղությունները:

Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Զաղաքացիական, վարչական կամ քրեական գործով կամ վարչական վարույթով սպացույց, բացատրություն կամ դատախազական փաստաթուղթ կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ սպացույց ներկայացնելը՝ պատժվում է տուգանքով՝ տասնապատիկից երեսնապատիկի չափով, կամ հանրային աշխատանքներով՝ հարյուրից երկու հարյուր ժամ տևողությամբ, կամ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ երկուսից հինգ տարի ժամկետով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:

- 2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է՝
 - 1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,
 - 2) շահադիտական դրդումներով,
 - 3) իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կամ

⁷ Տես՝ նույնը:

4) ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության վերաբերյալ գործո՝ պատժվում է ազատազրկմամբ՝ երեքից վեց տարի ժամկետով:

3. Մույն հոդվածի 1-ին կամ 2-րդ մասով նախատեսված արարքը, որը՝

1) կատարվել է հանցավոր կազմակերպության կողմից կամ

2) անգորշությանը առաջացրել է ծանր հետևանք, պատժվում է ազատազրկմամբ՝ չորսից ութ տարի ժամկետով»:

Վերոշարադրյալ նորմի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ դրանով նախատեսված հանցակազմի դիսպոզիցիայի մեջ ընդգրկվել է նաև ապացույց կեղծելը վարչական վարույթի ընթացքում: Վարչական վարույթը թեև արդարադատության իրականացման ինքնուրույն ճյուղ չէ, սակայն այն իր մեջ որոշակի առումով նման տարրեր պարունակում է:

Վարչական վարույթը, համաձայն «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի, վարչարարության իրականացման ձևերից մեկն է, որն իրենից ներկայացնում է վարչական մարմնի արտաքին ներգործություն ունեցող գործունեություն՝ վարչական ակտի ընդունմամբ եզրափակվող: Վարչական ակտը, իր հերթին, անձի համար իրավական հետևանքներ առաջացնող, այսինքն՝ իրավունք կամ պարտականություն սահմանող անհատական իրավական ակտ է, որը վարչական կամ դատական կարգով չբողոքարկվելու պարագայում ստանում է օրինական ուժ: Հատկանշական է, որ վարչական ակտերն ընդունվում են հանրային իրավունքի բնագավառում կոնկրետ գործի կարգավորման նպատակով, այսինքն՝ դրանք ուղղակիորեն առնչվում են հանրային շահին: Բացի այդ, վարչարարության իրականացման ընթացքում մեծ են վարչական մարմնին ապացույց կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու ռիսկերը, և բոլոր դեպքերում այս գործընթացի շրջանակներում կեղծ միջամտության արդյունքում կայացված ոչ օրինական որոշումը վտանգի տակ է դնում պետական իշխանության հեղինակությունը:

Վերոգրյալով պայմանավորված՝ միանգամայն ընդունելի է 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի՝ ապացույցները կեղծելու համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող 479-րդ հոդվածում, ի թիվս համապատասխան ճյուղային դատավարությունների, վարչական վարույթը ևս նախատեսելը:

Մինևույն ժամանակ, հասկանալի չէ այն հանգամանքը, որ քննարկվող հանցակազմի շրջանակներից դուրս է մնացել մինչդատական քրեական վարույթը, ինչը կարծում ենք, որ ընդունելի չէ հետևյալ պատճառներով:

Նախևառաջ, մինչդատական քրեական վարույթը նախորդում է քրեական գործերով դատաքննությանը, և հենց այս փուլում են ձեռք բերվում գործի համար նշանակություն ունեցող ապացույցները, որոնք հաստատում կամ հերքում են հանցագործության դեպքը, դրա հանգամանքները (ժամանակը, տեղը, եղանակը և այլն), մեղադրյալի առնչությունը դեպքին, ապացույցման են ենթարկվում

ենթադրյալ հանցագործության՝ քրեական օրենքով նախատեսված հատկանիշները, մեղադրյալի մեղավորությունը ենթադրյալ հանցանքը կատարելու մեջ, քրեական պատասխանատվությունը կամ պատիժը մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքները, մեղադրյալի անձը բնութագրող հանգամանքները, ենթադրյալ հանցագործությամբ պատճառված վնասը, այն հանգամանքները, որոնք թույլ են տալիս անձին ազատել քրեական պատասխանատվությունից կամ պատժից, այն հանգամանքները, որոնցով անձը հիմնավորում է վարույթի ընթացքում իր գույքային պահանջները, այն հանգամանքները, որոնցով վարույթի մասնակիցը կամ այլ անձը հիմնավորում է իր պահանջները⁸:

Ավելին, քննարկվող հոդվածի դիսպոզիցիայում մինչդատական վարույթի ընթացքում օբյեկտիվ կողմի գործողությունների կատարման ներառումը կարևորվում է նաև այն առումով, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը նախատեսում է նաև հայեցողական քրեական հետապնդման ինստիտուտը, որով սահմանված լիազորությունների կիրառման դեպքում հսկող դատախազի՝ հանրային քրեական հետապնդում չհարուցելու կամ դադարեցնելու մասին որոշմամբ եզրափակվում է քրեական վարույթի ընթացքը: Հետևաբար, ապացույցների հավաքման, ստուգման, գնահատման այս կարևորագույն փուլը, որը կանխորոշելու է քրեական գործի հետագա ընթացքը, կարծում ենք, չպետք է դուրս մնա քննարկվող հոդվածի դիսպոզիցիայից, և այն նույնպես պետք է վերցվի քրեաիրավական պաշտպանության տակ:

Ասվածն առավել հիմնավոր ներկայացնելու համար պետք է նշել նաև, որ ՀՀ վարչական դատավարության մասին օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ *«Յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով իրավունք ունի դիմելու վարչական դատարան, եթե համարում է, որ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կամ դրա պաշտոնատար անձի վարչական ակտով, գործողությամբ կամ անգործությամբ՝ 1) խախտվել են կամ անմիջականորեն կարող են խախտվել նրա՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ (այսուհետ՝ Սահմանադրություն), միջազգային պայմանագրերով, օրենքներով կամ այլ իրավական ակտերով ամրագրված իրավունքները և ազատությունները: (...):*

«Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Վարչական վարույթը վարչական մարմնի՝ վարչական ակտ ընդունելուն ուղղված գործունեություն է»:

Ստացվում է, որ ինչպես մինչդատական վարույթը նախորդում է քրեական գործի դատական քննությանը, այնպես էլ վարչական վարույթը նախորդում է վարչական դատավարությանը: Մակայն օրենսդիրը վարչական վարույթի շրջանակներում կեղծ ապացույց ներկայացնելն առավել վտանգավոր արարք է դիտել, քան նախաձեռնված քրեական վարույթի շրջանակներում վարույթն իրականացնող մարմնին կեղծ ապացույց ներկայացնելը:

⁸ Տե՛ս ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 102-րդ հոդվածը:

Այսպիսով, հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ առաջարկում ենք ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածում ներառել նաև քրեական վարույթով նախաքննության ընթացքում ապացույց կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույց ներկայացնելը:

Միևնույն ժամանակ, ՀՀ գործող քրեական օրենսգիրքը թեև ընդլայնել է պաշտպանության տակ վերցված արդարադատության իրականացման ճյուղերը, սակայն այն կրկին չի ամբողջացրել, քանի որ ՀՀ-ում գործում են նաև արդարադատություն իրականացնող այլ դատարաններ, որոնցում իրականացվող վարույթների ընթացքում ևս ապացույց կեղծելը կամ կեղծ ապացույց ներկայացնելը կվտանգի արդարադատության իրականացման այդ ճյուղի բնականոն գործընթացը և վնաս կպատճառի այս հանցատեսակի օբյեկտը կազմող հասարակական հարաբերություններին:

Մասնավորապես, խոսքը վերաբերում է սահմանադրական արդարադատությանը՝ որպես արդարադատության յուրահատուկ տեսակ, որի իրականացումը վերապահված է բացառապես ՀՀ սահմանադրական դատարանին: ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ի թիվս այլնի, ստուգում է նորմատիվ իրավական ակտերի համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրությանը, լուծում է սահմանադրական մարմինների միջև վերջիններիս սահմանադրական լիազորությունների առնչությամբ առաջացած վեճերը և այլն: Իր սահմանադրական լիազորությունների իրականացման շրջանակներում ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իրավասու է որոշում ընդունելու համար անհրաժեշտ ապացույցներ ձեռք բերելը հանձնարարել պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, այդ թվում՝ դատարաններին և դատախազության մարմիններին⁹: Ստացվում է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ինչպես և վարչական, քրեական և քաղաքացիական արդարադատություն իրականացնող մարմինները, իր լիազորություններն իրականացնելու և համապատասխան որոշում կայացնելու նպատակով գնահատման է ենթարկում որոշակի փաստական տվյալներ հերքող կամ հաստատող ապացույցներ, սակայն դրանք կեղծելու համար գործող օրենսդրությամբ քրեական պատասխանատվություն չի նախատեսվում:

Բացի այդ, ՀՀ-ում, բացի վարչական դատարանից, որպես մասնագիտացված դատարան, գործում է նաև սնանկության դատարանը, որին ենթակա են սնանկության հարաբերությունները կարգավորող օրենքով նախատեսված բոլոր գործերը:

Նման պայմաններում, կարծում ենք, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածով նախատեսված հիշյալ հանցակազմն ունի լրամշակման կարիք, որի արդյունքում որպես քրեորեն պատժելի արարք պետք է նախատեսվի նաև սնանկության գործերով և սահմանադրական արդարադատության շրջանակնե-

⁹ Տե՛ս «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 76-րդ հոդվածի 3-րդ մասը:

րում տեղի ունեցող դատավարությունների ընթացքում կողմերի կողմից հանցագործության առարկան կազմող ապացույցի, բացատրության կամ դատավարական փաստաթղթի կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալի կամ առարկայի կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը, կամ կեղծ ապացույցի ներկայացնելը:

Ինչպես արդեն նշվեց, ի տարբերություն 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքում ամրագրված 349-րդ հոդվածի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքը ընդլայնել է նաև հանցագործության առարկայի շրջանակը, որում հատկապես ուշադրության արժանի է օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում ստացված տվյալների և առարկաների ներառումը: Ստացվում է, որ նման պարագայում մեկ քայլ առաջ կատարելով՝ օրենսդիրը պաշտպանում է նաև օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքները, քանի որ դրանք նույնպես ունեն կեղծիքից երաշխավորված լինելու անհրաժեշտություն, ինչպես ապացույցները՝ դատավարության ընթացքում:

Կրկին անդրադառնալով ապացույց կեղծելու արարքի քրեականացման և այդ հանցակազմի հետագա լրացման, կատարելագործման հարցին՝ պետք է նշել, որ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 349-րդ հոդվածում ապացույցներ կեղծելու հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը կազմող գործողությունները խիստ թերի էին նկարագրված, մասնավորապես «ապացույց կեղծել» հասկացությունը իրավաբանական գրականության մեջ բնութագրվում է ինչպես եղած ապացույցները փոփոխելով՝ դրանցում ջնջում, քերվածք կատարելով կամ մի առարկան ուրիշով փոխարինելով, իրեղեն ապացույցները ձևափոխելով և այլն, այնպես էլ նոր, կեղծ ապացույցներ ներկայացնելով, ընդ որում, ապացույցների կեղծման բոլոր հնարքները բաժանում են երկու խմբի՝ ինտելեկտուալ կեղծիք, երբ ամբողջովին նոր ապացույց է ստեղծվում (այդ թվում՝ եղած իրական ապացույցը փոխարինելու համար), և նյութական կեղծիք, երբ եղած իրական ապացույցը փոփոխությունների է ենթարկվում¹⁰: Մինչդեռ նշված հոդվածի դիսպոզիցիան քաղաքացիական, վարչական կամ քրեական գործով դատարան կեղծ ապացույց ներկայացնելու օբյեկտիվ կողմը չէր նախատեսում, ինչը, թերևս, առավել տարածված իրավիճակ է, քան արդեն իսկ գործում եղած ապացույցը կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը: Նման իրավիճակներ պրակտիկայում հաճախ հանդիպում են քաղաքացիական, վարչական դատավարությունների ընթացքում, երբ կողմերն իրենց պահանջները հիմնավորում են կեղծ պայմանագրեր, ստացականներ, վկայականներ, տեղեկանքներ և այլ կեղծ փաստաթղթեր ներկայացնելու միջոցով, որոնք դատարանների կողմից ընդունվում և կցվում են գործին:

¹⁰ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2012թ., էջ 944:

Նշված բացթողումն արդեն իսկ լրացվել է, և ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի օբյեկտիվ կողմը դրսևորվում է նաև կեղծ ապացույց ներկայացնելու ձևով, որի ներքո պետք է հասկանալ կեղծված ապացույցը դատարան կամ վարչական մարմին հանձնելուն ուղղված գործողությունները:

Հատկանշական է նաև, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքը հրաժարվել է նաև ապացույց կեղծելու հանցագործության սուբյեկտային սահմանափակ շրջանակի նախատեսումից, այսինքն՝ հանցակազմի սուբյեկտը ընդհանուր է, ինչը ևս մեկ քայլ առաջ է նախկին օրենսդրական կարգավորումներից:

Քննարկվող հանցակազմի և իրավակիրառ պրակտիկայի համադրված վերլուծությունը ակնհայտ է դարձնում հանցագործության որակման առումով առկա հետևյալ խնդիրը, ինչին օրենսդրի կողմից որևէ անդրադարձ չի կատարվել:

Այսպես, չնայած այն հանգամանքին, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործությունը նկարագրվում է որպես ձևական հանցակազմ, այսինքն՝ ավարտված է համարվում դրա կատարման պահին՝ անկախ հետևանքների վրա հասնելուն, այնուամենայնիվ քննարկվող հանցակազմը ունի որոշակի առանձնահատկություններ: Այսպես, պատկերացնենք մի իրավիճակ, երբ հայցվոր կողմը քաղաքացիական դատավարության կարգով իրականացվող քաղաքացիական գործով դատաքննության ընթացքում դատարանին է ներկայացնում ապացույց հանդիսացող մի փաստաթուղթ (օրինակ՝ սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականի օրինակ), որը կեղծված է: Դատարանն ընդունում է փաստաթուղթը և կցում քաղաքացիական գործի նյութերին, սակայն նշված փաստաթուղթին գործով ապացուցման ենթակա հանգամանքների պարզաբանման համար որևէ նշանակություն չի տրվում, այն դատարանի կողմից կայացված դատական ակտում վերլուծության չի ենթարկվում:

Հարց է առաջանում՝ արդյո՞ք նման իրավիճակում արարքը պետք է որակել որպես ավարտված հանցագործություն: Մասնավորապես, արդյո՞ք արարքի որակման տեսանկյունից կարևոր է այն հանգամանքը, թե ապացույցը ներկայացնելով՝ հանցավորը հասնում է իր նպատակին, թե՞ անկախ նշված հանգամանքից, արարքը պետք է համարվի ավարտված:

Քննարկվող հանցակազմի և համարժեք վտանգավորություն ունեցող արդարադատության դեմ ուղղված մեկ այլ հանցակազմի՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 504-րդ հոդվածի, որը պատասխանատվություն է նախատեսում քաղաքացիական կամ վարչական գործով կամ վարչական վարույթով սուտ բացատրություն տալու, կամ քրեական, քաղաքացիական կամ վարչական գործով կամ վարույթով սուտ ցուցմունք, կամ փորձագետի կողմից կեղծ եզրակացություն կամ կարծիք տալու, կամ թարգմանչի կողմից սխալ թարգմանություն կատարելու, կամ նոտարի կողմից իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստ հաստատելու գործով վկայի կողմից սուտ ցուցմունք տալու համար, եթե դա էական նշանակություն

է ունեցել գործի լուծման համար կամ խաթարել է գործի կամ վարույթի ընթացքը, վերլուծության արդյունքում հանգում ենք հետևության, որ նշված հետևանքը նույնպես պետք է նախատեսվի քննարկվող հանցակազմում, ավելին՝ այն նույնպես պետք է նախատեսի իրախուսական նորմ այն մասին, որ ապացույցներ, բացատրություններ կամ դատավարական փաստաթղթեր կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալներ կամ առարկաներ կեղծած, փոխած, ոչնչացրած կամ թաքցրած կամ կեղծ ապացույցներ ներկայացրած անձն ազատվի նախատեսված պատասխանատվությունից, եթե նա մինչդատական վարույթի, հիմնական գործի դատական քննության կամ վարչական վարույթի ընթացքում՝ մինչև վարույթն իրականացնողի կողմից դատավճիռ, վճիռ կամ այլ վերջնական (վարույթը եզրափակող) որոշում կայացնելը, կամովին հայտնի իր կատարած արարքի մասին:

Եզրակացություն

Ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ կարծում ենք, որ շարադրված վերլուծությունների հիման վրա ՀՀ քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածը անհրաժեշտ է ենթարկել փոփոխությունների, և քննարկվող նորմը շարադրել հետևյալ կերպ.

«1. Սահմանադրական, քաղաքացիական, վարչական, սնանկության կամ քրեական գործով կամ վարչական վարույթով կամ քրեական վարույթով ապացույց, բացատրություն կամ դատավարական փաստաթուղթ կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույց ներկայացնելը, եթե դա էական նշանակություն է ունեցել գործի լուծման համար կամ խաթարել է գործի կամ վարույթի ընթացքը,

պատժվում է տուգանքով՝ տասնապատիկից երեսնապատիկի չափով, կամ հանրային աշխատանքներով՝ հարյուրից երկու հարյուր ժամ տևողությամբ, կամ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ երկուսից հինգ տարի ժամկետով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երկու տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով:»

Բացի այդ, առաջարկվում է նաև քննարկվող հանցատեսակի համար նախատեսել իրախուսական նորմ հետևյալ ձևակերպմամբ.

«Սահմանադրական, քաղաքացիական, վարչական, սնանկության կամ քրեական գործով կամ վարչական վարույթով կամ քրեական վարույթով ապացույց, բացատրություն, կամ դատավարական փաստաթուղթ կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծած, փոխած, ոչնչացրած կամ թաքցրած կամ կեղծ ապացույց ներկայացրած անձն ազատվում է նշված արարքների համար նախատեսված քրեական պատասխանատվությունից, եթե նա հիմնա-

կան գործի մինչդատական վարույթի, կամ դատական քննության, կամ վարչական վարույթի ընթացքում՝ մինչև վարույթն իրականացնողի կողմից դատավճիռ, վճիռ կամ այլ վերջնական (վարույթը եզրափակող) որոշում կայացնելը, կամովին հայտնել է իր կողմից սպացույց, բացատրություն կամ դատավարական փաստաթուղթ կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու կամ կեղծ սպացույց ներկայացնելու մասին»:

Այսպիսով, պետք է նշել, որ արդարադատության դեմ ուղղված այս հանցագործությունը, որի դրսևորումները պրակտիկայում բազմատեսակ են և բազմաբնույթ, բազմակողմանի ուսումնասիրության և վերլուծության կարիք ունի, որի արդյունքում առաջարկվող փոփոխությունները, լրացումները, գործող հոդվածի մեկնաբանությունները անխուսափելի կդարձնեն քրեական պատասխանատվությունը բոլոր այն դեպքերում, երբ խոչընդոտներ կստեղծվեն արդարադատության իրականացման համար, քանի որ հիշյալ հանցագործությամբ ոչ միայն խախտվում են կոնկրետ անձի կամ անձանց իրավունքներն ու օրինական շահերը, այլև վտանգվում են դատական համակարգի հեղինակությունը, դատական իշխանության նկատմամբ հանրային վստահությունը:

Փրակաճանոթային ցանկ (reference list, список литературы)

1. «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր», 1948թ.:
The Universal Declaration of Human Rights, 1948.
2. Яблочков Т.М., Учебник русского гражданского судопроизводства, Ярославль, 1910.
Yablochkov T. M., Textbook of Russian Civil Proceedings, Yaroslavl, 1910.
3. Клейнман А.Ф., Новейшие течения в советской науке процессуального права. М., 1967.
Kleinman A.F., The Latest Trends in the Soviet Science of Procedural Law. M., 1967.
4. Рыжаков А.П., Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. 2-е изд. М., 2002.
Ryzhakov A.P. Commentary on the Criminal Procedure Code of the Russian Federation. 2nd ed. - M., 2002.
5. Волкова И.А., Ответственность за фальсификацию доказательств по уголовному делу: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2005.
Volkova I. A., Responsibility for the Falsification of Evidence in a Criminal Case: Dis. ... cand. legal Sciences. M., 2005.
6. Горелик А. С., Лобанова Л. В., Преступления против правосудия. СПб., 2005. С. 217; Свечков В. А. Фальсификация доказательств // Законность. 2001. № 11. С. 12; Уголовная ответственность за преступления против правосудия / Под ред. А. В. Галаховой. М., 2003.
Gorelik A.S., Lobanova L.V., Crimes Against Justice. SPb., 2005. S. 217; Sverchkov V. A. Falsification of Evidence // Legitimacy. 2001. No. 11. P. 12; Criminal Liability for Crimes against Justice / Ed. A. V. Galakhova. M., 2003.
7. Курс советского уголовного права. В 6-ти томах. Т. 6 / Под ред. А.А. Пионтковского, П.С. Ромашкина, В.М. Чхиквадзе. М., 1971. С. 151. См. также: Власов И. С, Тяжкова И.М. Ответственность за преступления против правосудия. М., 1968.
The Course of Soviet Criminal Law. In 6 volumes. T. 6 / Ed. A.A. Piontkovsky, P.S. Romashkina, V.M. Chkhikvadze. - M., 1971. - S. 151. See also: Vlasov I.S., Tyazhkova I.M. Responsibility for Crimes against Justice. - M., 1968.
8. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 19 սեպտեմբերի 2017 թ. ՍԴՈ-1377 որոշումը, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=116052>.
RA Constitutional Court Decision: 19 September 2017: SDO-1377, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=116052>.
9. «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ», ընդ. խմբագր.՝ Գ.Հարությունյան, Ա. Վաղարշյան, Երևան, 2010թ.:

“Comments on the Constitution of the Republic of Armenia”, v. editor: G. Harutyunyan, A. Vagharshyan, Yerevan, 2010.

10. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2012թ.:
Criminal Law of the Republic of Armenia. Special part (sixth edition with amendments and additions), Yerevan State University, Yerevan. YSU Publishing House, 2012.

Sona Margaryan

Prosecutor of the Department of Supervision over Legality of Pre-trial Proceedings in the RA Anti-Corruption Committee of the Prosecutor General's Office of the Republic of Armenia, Degree applicant of the Department of Criminal Law, Faculty of Law, Yerevan State University

THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE LEGISLATION ON CRIMINAL LIABILITY FOR FALSIFYING EVIDENCE AND SOME FUNDAMENTAL ISSUES REGARDING ITS APPLICABILITY¹

Abstract

The article concerns the analysis of articles of the previous and current edition of the Criminal Codes of the Republic of Armenia, which criminalize evidence falsification in civil, administrative or criminal cases or administrative proceedings. The article is particularly targeted at the study of the origin of the legislation establishing criminal liability for falsifying evidence and the history of its development, the research and analysis of the problems that arose during application of the given articles, the study of the contradictory approaches to its application. Falsifying, changing, destroying or hiding evidence, explanations or judicial documents or data or objects obtained as a result of an operational-investigative measure or presenting false evidence as a crime under the new edition of the RA Criminal Code is a novelty, is not widely applied in practice, is full of various problematic formulations, which were raised and researched, as a result of which the author came up with recommendations on making legislative changes in Article 479 of the RA Criminal Code.

Keywords: falsifying evidence; criminal liability for falsifying evidence; evidence in civil, administrative or criminal cases, administrative proceedings; explanations; judicial documents; data or objects obtained as a result of operational-investigative measures.

¹ The article was presented on 31.08.2023 and was reviewed on 10.11.2023.

Сона Маркарян

*Прокурор управления по надзору за законностью досудебного производства в Антикоррупционном комитете РА
Генеральной прокуратуры Республики Армения,
соискатель кафедры уголовного права юридического факультета
Ереванского государственного университета*

ПРОИСХОЖДЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ФАЛЬСИФИКАЦИЮ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ И НЕКОТОРЫЕ ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ЕГО ПРИМЕНИМОСТИ¹

Абстракт

В данной работе проводится анализ статей предыдущей и действующей редакций Уголовного кодекса Республики Армения, которые устанавливают уголовную ответственность за фальсификацию доказательств по гражданским, административным или уголовным делам или административному производству. Статья, в частности, направлена на изучение происхождения законодательства, устанавливающего уголовную ответственность за фальсификацию доказательств, и историю его развития, исследование и анализ проблем, возникших при применении этих статей, изучение противоречивых подходов к его применению. Фальсификация, изменение, уничтожение или сокрытие доказательств, объяснений или судебных документов или сведений или предметов, полученных в результате оперативно-розыскной деятельности, либо представление ложных доказательств, квалифицирующиеся как преступление, предусмотренное новой редакцией Уголовного кодекса РА, является новинкой, не имеет богатого практического опыта применения, насыщен различными проблемными формулировками, которые были выдвинуты и изучены, в результате чего автором были разработаны рекомендации по внесению законодательных изменений в статью 479 УК Республики Армения.

Ключевые слова: фальсификация доказательств; уголовная ответственность за фальсификацию доказательств; доказательства по гражданским, административным или уголовным делам, во время административного производства; объяснения; судебные документы; данные или предметы, полученные в результате оперативно-розыскного мероприятия.

¹ Статья была представлена 31.08.2023 и прошла рецензирование 10.11.2023.